

Marta Petreu

Domni și Doamne

POLIROM
2020

Cuprins

<i>Cuvînt-înainte</i>	5
Cornelia Blaga	7
Unde a pierit frumuseţea	37
Un testament religios	77
Doti	117
Agopian, între magia imaginaţiei şi deşertăciunea lumii	175
Scriind din rană ca dintr-o călimară	219
Alesul	253

În aceeași zi, 18 decembrie 1962, Horia Stanca îi scrie lui Radu, din București, o epistolă, începînd cu scuze: „Dragă Radu, nu ți-am scris tare de mult. E adevărat”, apoi îi comunică pe puncte știri și proiecte literare, încheind cu obsesia lui, petrecerea de Anul Nou: „10. Mi-e foarte dor de tine și dacă încasez de Crăciun bani mai mulți nu este exclus să apar de Revelion la Cluj pentru 2, 3 zile. Aș fi cu voi la bucurie, că la necazuri mă resemnez aici singur”¹.

Din nou, epistola este dovada stridentă că Horia Stanca, căruia din păcate nu îi mergea grozav la București, nu era deloc la curent cu problemele grele, de viață și de moarte, ale fratelui său mai mic și ale familiei acestuia. Pe el îl preocupa, și-n corespondența privată, și-n citatul capitol V din memoriile lui, petrecerea de An Nou!

La Medicala III, spital specializat din-totdeauna în boli digestive, s-a ridicat o mare problemă, oxigenul, căci pacientului nu-i ajungeau tuburile de oxigen, deși au fost cerute, împrumutate și aduse de la toate clinicile din oraș. Cam după patru sau cinci zile, cel mai probabil duminică,

1. Citatele date sînt din scrisori ale lui Horia Stanca către Radu și Doti, aflate în arhiva Doti Stanca, la care am avut acces.

24 decembrie, dar e cu putință să fi fost și sîmbătă, în 23 decembrie, sosește la Cluj fratele Stanca cel mai vîrstnic, Octavian, medicul ginecolog celebru din București. Doti nu își mai amintea cine anume l-a chemat, poate ea, poate mama ei, Elvira Ghibu.

Din cauza situației cu oxigenul, s-a luat decizia ca Radu să fie mutat la Clinica Medicală de Pneumoftiziologie, adică sus, în Babeș, la TBC. Deoarece pacientul nu putea fi decuplat de la oxigen, iar cu instalația de tuburi de oxigen nu putea fi transportat cu o Salvare obișnuită, adică închisă (într-o mașină închisă există riscul de explozie a tuburilor de oxigen) mutarea sus, la Clinica de pe Babeș, a fost făcută cu un camion, cu pacientul sub masca de oxigen și culcat pe platforma deschisă a camionului – Doti era lângă el. „Stătea sus și se uita la străzi, vedea Clujul și era ca și cum și-ar fi luat rămas bun de la el. Și tăcea”, ne povestea Doti.

În spital nu a prea vorbit, nu mai avea suflu pentru asta. Nu a existat nici o consfătuire de taină în absența lui Doti între Radu și fratele lui mai mare, Octavian, cum ne persuadează Horia Stanca în textul lui, pentru simplul motiv că Doti a stat lângă soțul ei fără oprire.

O parte din narațiunea lui Horia Stanca sună așa:

Radu i-a cerut [lui Octavian, Tavi] să-mi comunice mesajul pentru [sic!] Barbu, fiul său. Apoi a dorit să rămână cu Doti câteva clipe, căreia, printre altele, i-ar fi spus: „Se întâmplă acum un eveniment pe care nu-l vom mai putea comenta, cum le-am comentat pe toate de când sîntem împreună”. Rămas apoi iarăși cu Tavi a avut un moment în care revenindu-i puterile și-a mărturisit dorința: „Aș vrea să rămîn lucid în clipa supremă, să văd ce se petrece dincolo!”. Cu un efort uluitor a căutat apoi să se ridice din pat și, pentru că l-au părăsit ultimele puteri, s-a prăbușit înapoi și s-a stins din viață¹.

Ne întrebăm de unde putea să știe cineva ce i-ar fi spus Radu lui Doti („Se întâmplă acum un eveniment...” etc.), dacă el a rămas singur cu ea? Ca să nu mai spun cît de convențional-pretențioase sînt așa-zisele replici atribuite lui Radu. Iar felul cum Bubu o introduce și-o scoate din scenă pe Doti este o regie de diletant, neverosimilă și neconvingătoare pentru cine știe cît de tare s-au iubit Doti și Radu. La fel, nu

1. Horia Stanca, *Așa a fost să fie...*, p. 83.

este verosimil ca înaintea sfârșitului Radu să-l fi încredințat pe fiul său și-al lui Doti, prin intermediar, lui Horia Stanca: *nu este verosimil ca Radu să-și fi trădat, în iminența morții, femeia care pentru el întrupa totul, lumea și destinul deopotrivă*. Narațiunea lui Horia Stanca e ciudată și în nici un caz nu se află pe linia adevărului.

Știm de la Doti, care ne-a povestit lui Ion Vartic și mie, că în ultimele ore de luciditate, marți spre miercuri, 25 spre 26 decembrie 1962, Radu pur și simplu i-a cerut să-i recite poemul pe care l-a scris despre ea, în numele ei, ca prefață a întregii lui opere poetice: poemul *Doti*. În măsura în care un muribund atât de încercat mai știe ceva, știa și el, Radu, că moare, și i-a cerut *Animei*¹ sale să-i dea liniștea din mîna ei. Pentru ca el s-o poată primi. Căci poemul este conceput în numele lui Doti și se termină cu:

Hoinarule, căzut în mreaja mea!

Ia-mi palma desfăcută și citește:

Nu soarta mea e-n ea, ci soarta ta!

1. Ion Vartic a numit-o pe Doti „Anima” lui Radu. Vezi „Întîlnirea poetului cu Anima”, în *Scrisori către Doti*.

Aplecată asupra lui, cu tîmpla lipită de tîmpla lui, Doti i l-a recitat încetișor, la ureche. Radu a murit în 26 decembrie, la ora 2.20 dimineața.

Textul lui Horia Stanca (și, dacă scrisoarea lui Octavian Stanca este autentică, și scrisoarea acestuia) este jignitor la adresa lui Doti, atît prin felul cum inventează o tutelă pentru fiul Barbu, în condițiile în care mama copilului trăia, cît și prin felul în care atribuie aproape toată grija medicală față de Radu lui Octavian. La moartea lui Radu și în toate zilele de spitalizare, începînd din 18 decembrie și pînă la sfîrșit, Doti nu s-a mișcat de lîngă soțul ei. Cu un frate medic în Cluj, ea a făcut pentru Radu tot ceea ce era omenește posibil să facă pentru a-l îngriji și salva. Dar Radu din nenorocire nu a mai putut fi salvat.

*

Indiferent dacă la originea informațiilor date de Horia Stanca – Bubu, cum îi spuneam și eu – se află numai el sau și Octavian Stanca, acestea sînt tendențioase. O lăudăroșenie, de fapt. După ce nu a reușit să-l aibă în stăpînire în viață, Bubu a încercat să-l ia în posesie măcar după moarte.

Detaliile din text îl trădează de altfel. De pildă, el se laudă că „L-am crescut pe Radu...”; or, diferența de 11 ani dintre Horia (n. 1909) și Radu (n. 1920) nu justifică o asumare chiar așa de categorică: mai ales că tatăl lor, Sebastian Stanca (m. 9 nov. 1947), a trăit pînă cînd Radu a avut 27 de ani.

Apoi, despre Barbu, copilul unic al lui Radu și Doti, Horia Stanca crede că avea în momentul morții, în 14 iunie 1963, 10 ani: „după alte șase luni, Barbu, copilul de zece ani, plin de har și de o precocitate îngrijorătoare, l-a urmat pe același drum în cealaltă lume”¹. Născut în 24 septembrie 1954, Barbu avea, în momentul morții lui strigător la cer de nedreaptă, 8 ani 8 luni și 21 de zile.

Frații Stanca au fost, cu siguranță nu numai în copilărie ci și la maturitate, apropiați. Dar viața îi dusesese în direcții diferite, pe Radu la Sibiu și înapoi la Cluj, pe Doina la Sibiu, Octavian era un celebru ginecolog bucureștean, iar Horia era de asemenea la București, însă nereușind, ca fost deținut politic, să își găsească locul în lumea culturală de care aparținea în mod firesc. Lui Radu, apropiați fiindu-i frații săi, nu

1. Horia Stanca, *Așa a fost să fie...*, p. 80.